

ENSÂRÎ, Hâce Abdullah(bk. **HEREVÎ, Hâce Abdullah**).**ENSÂRÎ, Muhtar Ahmed**

(1880-1936)

**Hindistan'ın
bağımsızlığı için çalışan
tabip ve siyaset adamı.**

25 Aralık 1880'de Utar Pradeş eyaletinin Gâzîpûr bölgesindeki Yûsufpûr'da doğdu; babası Hacı Abdurrahman, annesi İllahan Bîbî'dir. Ataları, Tuğluklu Sultanı II. Muhammed zamanında (1325-1351) Hindistan'a göç etmiş köklü bir aileye mensuptur. İlk ve orta öğrenimini Gâzîpûr'da Victoria High School ve Allahâbâd'da Muir Central College'da yaptı. Daha sonra Haydarabad Nizam College'da okurken aynı zamanda Madras Üniversitesi'nin bitirme imtihanlarını verdi. Bu sırada derslerindeki başarılarıyla dikkat çekince Haydarâbâd nizamı tarafından tıp tahsil etmek üzere İngiltere'ye gönderildi. 1901'de girdiği Edinburgh Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni 1905'te bitirerek operatör doktor unvanını aldı ve arkasından Londra'daki Lock, Charing Cross ve St. Petersburg hastahanelerinde uzman doktor ve klinik şefi olarak çalıştı. Ensârî'nin, Londra'nın bu seçkin sağlık kuruluşlarında sorumlu mevkilerde çalışan ilk Hintli olması İngiltere'deki ırkçı çevrelerin tepkisini çekmiş ve bazı basın organlarında aleyhinde yazılar yayımlanmasına yol açmışsa da mesleğindeki üstün başarılarıyla takdirlerini kazandığı tıp çevreleri daima onu korumuştur.

Ensârî doktor olarak çalıştığı süre içerisinde bir yandan da Hindistan'ın bağımsızlığı hareketiyle ilgilendi ve o sıralarda İngiltere'de yaşayan diğer Hint milliyetçisi aydınlarla temasa geçti. Aynı zamanda İslâm ülkelerinin içinde bulunduğu sıkıntılara da ilgi duyuyor ve buralardaki sömürgecilere karşı çıkılması gerektiğini düşünüyordu. Nihayet 1910 yılında, bu konularda daha faal olmak için ülkesine döndü ve doğrudan Hindistan müslümanlarının siyasî, sosyal ve kültürel bağımsızlığını hedef alan çalışmalara katıldı. Çok geçmeden siyasî liderlerle yakın ilişki kurdu ve evi Gandhi, Nehru, Muhammed ve Şevket Ali kardeşler, Ecmel Han gibi ünlü kişilerin sık

sık toplandığı ve İslâm dünyasının meseleleriyle Hindistan'ın bağımsızlığına yönelik düşüncelerin tartışıldığı bir merkez haline geldi. Bu sırada Balkan Savaşı patlak vermişti ve Osmanlılar bu savaştan sıkıntılarıyla uğraşırken Hindistan'da müslümanlar onlara yardım etmek için faaliyete geçmişlerdi. Bu çerçevede Türkiye'ye bir sağlık heyeti gönderilmesi kararlaştırıldı. Ensârî, beşi doktor yirmiyi aşkın elemandan oluşan bu heyetin başında Türkiye'ye gitti ve altı ay süreyle cephede ve cephe gerisinde hizmet gördü. Bir taraftan da Osmanlı aydınları ve Jön Türkler hareketinin önderleriyle daha sonra da devam edecek olan bir dostluk kurdu; ayrıca Anadolu'nun birçok yerini gezdi ve edindiği izlenimleri Hindistan gazetelerinde yayımlayarak Hint kamuoyunu Türkiye hakkında aydınlattı.

1913'te ülkesine dönen Muhtar Ahmed Ensârî yine bağımsızlık yolunda faal siyasî mücadeleye devam etti ve özellikle hem Indian National Congress'in, hem de All India Muslim League'in safalarında yaptığı yoğun çalışmalarla, bu iki farklı görüşe sahip hareket arasında 1916 Leknev protokolü ile iş birliği sağlanmasına katkıda bulundu. Ancak konuşmaları ve yazılarıyla hükümetin tepkisini çekti ve İngilizler çeşitli tedbirlerle onu engellemeye çalıştılar.

Ensârî, I. Dünya Savaşı'nın sonunda oluşan ve Osmanlı halifesinin dinî-siyasî haklarını korumayı amaç edinen Hindistan Hilâfet Hareketi'nin de en etkin simalarındandır. 1921'de bu hareketin istek ve görüşlerini Batı kamuoyuna duyurmak ve destek sağlamak için Avrupa'ya giden heyette yer aldı. Ancak Türkiye'de hilâfetin ilga edilmesine (1924) bağlı olarak Hindistan'da bu konunun güncelliğini ve eski heyecanını yitirmesi üzerine çalışmalarını daha çok ülkesinin İngiliz hâkimiyetinden kurtarılması amacına yöneltti. 1926'dan itibaren Hindistan'ın geleceği hakkındaki düşüncelerinde beliren değişmelere paralel olarak Hindistan Hilâfet Hareketi'nden ve All India Muslim League'den ayrılarak yalnız Indian National Congress saflarında kalmayı tercih etti. Burada başkanlık ve genel sekreterlik dahil olmak üzere çeşitli görevlerde bulundu. Hindistan'ın Hindûlar ve müslümanlar arasında bölünmesi fikrine katılmıyor, bağımsızlık kazanıldıktan sonra bu iki

toplumun eşit şartlar altında beraberce yaşaması gerektiğine inanıyordu. Hindistan'ın ve özellikle müslümanların içinde bulunduğu sosyal, ekonomik, kültürel şartlardan ve cehaletten son derece rahatsız oluyor, toplumun kurtuluşunu bunların düzeltilmesinde görerek bunun için yoğun faaliyetlerde bulunuyordu. Bu faaliyetlerinden dolayı 1930'da İngilizler tarafından tutuklanmış ve hapse atılmıştır. Kuruluşlarında etkili olduğu Jamia Millia Islamia (Delhi) ve Vidya Pitya Pith (Benares) gibi müesseseler bu yoldaki düşüncelerinin ürünüdür.

Verdiği uzun mücadele sonunda sağlığı bozulan Ensârî Nisan 1935'te aktif hayattan çekildi ve bir yıl sonra da 10 Mayıs 1936'da vefat etti. Mezarı Jamia Millia Islamia Üniversitesi kampüsü içerisinde. Muhtar Ahmed Ensârî mesleğini, bütün faaliyetlerini ve hayatını inandığı değerlerle milletin hürriyete kavuşması ve müslümanların kurtuluşuna adanmıştı. Fakat bugün Hindistan'da, onun sömürge yönetiminden kurtulmak için verilen mücadeleye yaptığı katkılar yeterince ortaya konulmuş değildir. Ensârî'nin siyasî felsefesi, bütün Hintliler'in hangi din, ırk ve etnik gruba mensup olurlarsa olsunlar, eşit şartlarda ve eşit haklarla âdil bir sosyal ve siyasî düzen içerisinde birlikte yaşamaları şeklinde özetlenebilir. Bu sebeple başka bir vatan (Pakistan) kurulması fikrine pek sıcak bakmamış, bütün enerjisini Hindistan'ın bölünmeden bir bütün halinde bağımsızlığa kavuşması için sarfetmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

W. C. Smith, *Modern Islam in India*, Lahore 1943, s. 219, 236, 241; Khaliqzaman Choudri, *Pathway to Pakistan*, Lahore 1961, s. 21-25; Ishtiaq Husain Qureshi, *Ulema in Politics*, Karachi 1974, s. 233, 246, 252, 262; Afzal Iqbal, *Life and Times of Mohammed Ali*, Delhi 1978, bk. Index; N. K. Jain, *Muslims in India: A Bibliographical Dictionary*, New Delhi 1978, I, 94-96; Mushirul Hasan, *Muslims and the Congress: Correspondence of Dr. M. A. Ansari (1912-1935)*, Delhi 1979; a.m.f., *A Nationalist Conscience: M. A. Ansari, the Congress and the Raj*, Delhi 1987; Muhammed Yusuf Abbasi, *The London Muslim League, (1908-1928)*, İslâmâbâd 1988, s. 16, 21, 283, 297, 299, 310, 320; M. Kemal Öke, *Hilafet Hareketleri*, İstanbul 1990, s. 18, 30-31, 50, 82-83; Azmi Özcan, *Pan-İslamizm, Osmanlı Devleti, Hindistan Müslümanları ve İngiltere*, İstanbul 1992, tür.yer.; M. Mujeeb, "Dr. Ansari: Chand Yaden baten", *Aaj Kal*, January 1981.

ABDUR RAHEEM KIDWAI